

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 106. ÉVFOLYAMA

1971. SZEPTEMBER * XX. ÉVFOLYAM 10. SZÁM

TARTALOM

<i>Halász Aladár</i> : Fagazdaságunk fejlődésének eredményei és tapasztalatai a III. ötéves tervidőszakban ...	433
<i>Murányi János</i> : A fahasználati munka műszaki fejlesztési problémái	448
<i>Györke Zsombor</i> : A Balatonfelvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság fahasználati koncepciója	455
<i>Szegő Lajos</i> : A fahasználat és fafeldolgozás kapcsolata a Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságban ...	460
<i>Cornides György</i> : Az erdőhasználat és fafeldolgozás távlati tervezésének lehetőségei	463
<i>Várady Sándor</i> : Választéktervezés — ma	471

Irodalmi Szemle

Csökkennek az üzemi balesetek (<i>Cserjés M.</i>)	476
A fűrészáru és faforgács kombinált termelésének gazdaságossága (<i>Cserjés M.</i>)	477
Az ezredik évforduló zöld emlékműve (<i>Hangyál T.</i>)	478

Címkép: *Az ERTI újabb kísérleti közelítő kerékpára* (Foto ERTI, *Michalovszky I.* felvétele)

Hátlapon: *70 éves, természetesen újuló kopárerdősítés* (Balatonfelvidéki EFAG, Diszel-Haraszt, Foto ERTI, *Jérome R.* felvétele)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>A. Халас</i> : Опыт и результаты развития нашего лесного промышленного хозяйства в протяжении III-го пятилетнего планового периода	433
<i>И. Мурани</i> : Проблемы технического развития лесопотребительных работ	448
<i>Ж. Дёрке</i> : Концепция лесопотребления в Лесном и Деревообрабатывающем Хозяйстве „Балатон-фелвидек“	455
<i>Л. Сегё</i> : Взаимосвязь между лесопотреблением и деревообработкой в Лесхозе и в Хозяйстве Деревообработки в Боршод	460
<i>Д. Кординес</i> : Возможности перспективного планирования лесопотребления и деревообработки	463
<i>Ш. Варяди</i> : Планирование сортимента — сегодня	471

CONTENTS

<i>Halász, A.</i> : The development of our timber economy during the Third Five-Year Plan period, its results and experiences	433
<i>Murányi, J.</i> : Problems in connection with the technical development of logging operations	448
<i>Györke, Zs.</i> : The conception on the development of logging work in the State Forest and Wood-working Enterprise of Balatonfelvidék	455
<i>Szegő, L.</i> : The link between logging and wood-processing in the State Forest and Wood-Working Enterprise of Borsod	460
<i>Cornides, Gy.</i> : Possibilities of long-term planning in the field of logging and wood-processing	463
<i>Várady, S.</i> : New method for stumpage appraisal and planning the assortments	471

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Cornides György szakosztályvezető, Erdőgazdasági és Faipari Tervező Iroda, Budapest; *Györke Zsombor* osztályvezető, Balatonfelvidéki Erdő és Fafeldolgozó Gazdaság, Keszthely; *Halász Aladár* főosztályvezető helyettes, MÉM Közgazdasági Főosztály, Budapest; *Murányi János* műszaki gazdasági tanácsadó, Erdő- és Fa gazdasági Egyesülés, Budapest; *Szegő Lajos* osztályvezető, Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Miskolc; *Várady Sándor* menedzser, Pilisi Állami Parkerdőgazdaság, Esztergom.

Fagazdaságunk fejlődésének eredményei és tapasztalatai a III. ötéves tervidőszakban

HALÁSZ ALADÁR

A III. ötéves tervidőszak fagazdaságunknak eredményekben és problémákban is gazdag időszaka volt. A korábbi tervciklusok biztató perspektívájával ellentétben problémákkal terhes körülmények között indult, ennek ellenére általában olyan eredményekkel zárult, amelyeket eddig egyetlen ötéves ciklusban sem sikerült elérni.

Az 1961. évi VII. törvény végrehajtásaként 1965-ben befejezett erdőterület-rendezés, az államerdészet átszervezése, valamint az 1961. évi VI. törvény végrehajtása során kialakult gyakorlat és a 21/1965. Korm. számú rendelet, végül az az általánossá vált felismerés, hogy „van fánk bőven”, de termelési tartalékainkat a faipari kapacitások elégtelensége, a fapiac szerkezete és a piaci tendenciák, egyes fatermékek (pl. bányászati faanyagok) iránti igények rohamos csökkenése miatt nem tudjuk kihasználni, szakmai körökben eleinte erősen negatív hangulatot keltett. Ezt követően azonban a problémák feltárása olyan aktivitást váltott ki, amely végül is az egész ágazat számára jelentős fejlődést eredményezett, és egyúttal megteremtette a további gyorsütemű fejlődés biztos bázisát is.

Célszerű ezen eseményekben gazdag időszak fejlődésének főbb adatait rögzíteni, s az eredményeket a felmerült problémák tanulságai alapján is elemezni. Célszerű ez egyrészt saját munkánk értékelése végett, másrészt azért is, hogy ennek segítségével felvázoljuk a kezdeti aggodalmak, az időközben tett intézkedések és a végső eredmények pozitív mérlegét, s ezáltal — ha lehet — elősegítsük a további előrehaladás egyik alapvető feltételének, a kiegyensúlyozott szakmai közvéleménynek a kialakulását.

1. táblázat

Magnevezés	Az erdőterület alakulása ¹					
	1960		1965		1970	
	1000 ha	%	1000 ha	%	1000 ha	%
Állami erdőgazdaságok ²						
— vállalati rendszerben	951,1	72,8	998,7	70,2	828,0	56,0
— költségvetési rendszerben . .	—	—	—	—	150,2	10,2
Egyéb állami erdőgazdaságok . .	—	—	—	—	65,0	4,4
Állami gazdaságok és szervek . .	35,9	2,8	58,9	4,1	70,2	4,8
Állami összesen	987,0	75,6	1057,6	74,3	1113,4	75,4
Termelőszövetkezetek	99,5	7,6	245,2	17,3	340,6	23,1
Községek, egyéni gazdaságok . .	219,7	16,8	118,7	8,4	22,9	1,5
Mindösszesen	1306,2	100,0	1421,5	100,0	1476,9	100,0

¹Az OFTH által nyilvántartott erdő- és erdősisítésre kijelölt összes terület, az erdőrendezőiségek által nyilvántartott „erdőkhöz tartozó egyéb terület” nélkül.

²OEF, illetve MEM felügyelet alatt.

A gazdálkodási viszonyok és a fagazdaság szervezetének fejlődése

A szakközönséget a tervidőszak folyamán és azt közvetlenül megelőző években széles körben foglalkoztatták az erdőterület-rendezésre és az államerdészet átszervezésére vonatkozó intézkedések. Ezek végrehajtása során kialakult tendencia sok szakembert aggodalommal töltött el. Az a nézet kezdett elterjedni, hogy a vállalati rendszerben működő állami erdőgazdaságok területének csökkenése erdőgazdálkodásunk általános színvonalának visszaesését fogja előidézni.

Az események után ma már meg lehet állapítani, hogy az aggodalom indokolatlan volt, vagy legalábbis a rendezésre vonatkozó határozatokat olyan intézkedések követték, melyek eredményeként a korábbi aggodást ma már joggal bizakodás válthatja fel. — Kétségtelen tény az, hogy

- az állami erdők területe a III. ötéves tervidőszak folyamán nem csökkent, ellenkezőleg majdnem 60 ezer hektárral növekedett, részarányuk pedig 74,3%-ról 75,4%-ra nőtt;
- a költségvetési rendszerben működő, valamint a tervidőszak folyamán más minisztérium felügyelete alá került erdőgazdaságok — sajátos feladataik mellett — a vállalati rendszerben működőkkel azonos irányelvek alapján dolgoznak, működésüket ugyanazok a gazdasági szabályozók irányítják; ennél fogva a vállalati rendszerben működő gazdaságok területének és részarányának csökkenéséből nem lehet erdőgazdálkodásunk színvonalának általános csökkenésére következtetni;
- a költségvetési rendszerben működő állami erdő- és vadgazdaságok, s a Píliszi Állami Parkerdőgazdaság létrehozása megteremtette a mindinkább előtérbe kerülő közjóléti érdekekkel összehangolt, differenciált erdőgazdálkodás alapját; ezek életrehívása tehát feltétlenül fejlődést jelent;
- a terület-rendezés következtében a termelőszövetkezetek kezelésében levő erdőterület 1960—70-ig mintegy 240 ezer hektárral, ennek részaránya pedig kb. 8%-ról 23%-ra nőtt; ezzel egyidejűleg azonban a területnövekedést meghaladó ütemben nőtt a termelőszövetkezetek által alkalmazott erdészeti szakemberek létszáma is; jórészt ennek tulajdonítható, hogy — az erdőrendezősegek jelentései szerint — ma már a termelőszövetkezetek erdőgazdálkodásában is a javulás kézzelfogható jelei mutatkoznak;
- az állami erdőrendezősegek hatásköre az ország valamennyi erdejére kiterjed, így az egységes és a korábbinál hatékonyabb szakmai ellenőrzés

2. táblázat

Megnevezés	Üzemtervi ellátottság az év végén, % ¹							
	Állami erdőgazdaságok ²		Termelőszövetkezetek		Egyéb termelők ³		Együtt	
	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970
Érvényes üzemterv	63,1	74,3	29,8	93,0	17,3	93,5	53,3	79,7
Lejárt üzemterv ..	27,6	25,4	10,7	6,7	9,8	5,2	23,0	19,9
Üzemtervezett								
összesen	90,7	99,7	40,5	99,7	27,1	98,7	76,3	99,6
Üzemterv nélküli .	9,3	0,3	59,5	0,3	72,9	1,3	23,7	0,4
Mindösszesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹A szektoronkénti összes erdő és erdőkhöz tartozó terület %-ában

²A MÉM (OEF) és más minisztérium felügyelete alá tartozó állami erdőgazdaságok együtt.

³Állami gazdaságok, vízügyi igazgatóságok, KPM, MÁV, tanácsok, egyéni termelők

önmagában is biztosítékot teremt arra, hogy a gazdálkodás színvonala ne csökkenjen.

Különösen a szakmai ellenőrzés szempontjából nagyra kell értékelni a tervidőszak folyamán az üzemtervi ellátottság terén elért nagyarányú, határozottan tervszerű fejlődést.

Ez teremtette meg egyrészt a hatékony szakmai ellenőrzés bázisát, másrészt ez szolgáltat alapot a jövőre vonatkozólag is a fakitermelési lehetőségek biztonságosabb meghatározásához.

Az erdőterület-rendezés mellett a tervidőszak folyamán egész fagazdaságunk fejlődése szempontjából jelentős változást hozott az 1970. év elején végrehajtott *vállalati átszervezés* is. Ennek eredményeként

- az 1954-ben *felső szinten* végrehajtott vertikális integráció második lépésként *vállalati szinten* is megvalósult az erdőgazdálkodás, s a fűrész- és lemezipar vertikális integrációja;
- a vállalati rendszerben működő állami erdőgazdaságok és egyes faipari vállalatok, illetve üzemek összevonásából létrejöttek az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok, s a fagazdaság állami vállalati egységeinek száma 14-gyel csökkent,
- az összevonás és eszközátcsoportosítás következtében a fagazdasági vállalatok összes állóeszközeinek kb. 56⁰/₀-a az új erdő- és fafeldolgozó gazdaságoknál összpontosult, a vállalati rendszerben működő gazdaságok (egy gazdaságra jutó) átlagos állóeszköz értéke kb. 88⁰/₀-kal, 204 millió Ft-ra, átlagos fakitermelése pedig 65⁰/₀-kal mintegy 250 ezer m³-re nőtt.

3. táblázat

Megnevezés	A fagazdasági vállalatok 1970. évi átszervezésének jellemző adatai ¹							
	Állóeszköz- állomány össze- tétele, %		Vállalatok száma		Átlagos fa- kitermelés 1000 m ³²		Átlagos állóeszköz- érték, mill. Ft ³	
	az átszervezés							
	előtt	után	előtt	után	előtt	után	előtt	után
Vállalati gazdaságok	48,3	55,5	23	14	150	247	109	204
Költségvetési gazdaságok ..	9,3	9,7	7	7	76	76	68	72
Szakvállalatok	3,2	3,2	2	2	—	—	83	83
Iparvállalatok	31,7	24,2	14	9	—	—	117	138
ERDÉRT Vállalat	7,5	7,4	1	1	—	—	390	380
Együtt	100,0	100,0	47	33	133 ⁴	190 ⁴	110	157

¹A MÉM felügyelete alá tartozó vállalatok 1969. évi mérlegének záró (átszervezés előtti) és 1970. évi mérlegének nyitó (átszervezés utáni) adatai alapján.

²Az 1969. évi bruttó földfeletti fakitermelés osztva a gazdaságok számával

³Az eszközérték osztva a vállalatok számával.

⁴A vállalati és költségvetési gazdaságok együttes átlaga.

Az átszervezés kétségtelenül nem ment zökkenők nélkül, és különösen a faipari szakemberekben keltett aggodó érzéseket. Mint minden átszervezés, ez is — különösen személyi vonatkozásban — számos problémát vetett fel. A meg-növekedett és főleg új feladatok megoldásával járó nehézségek az átszervezés utáni első évben (1970-ben) — a pénzügyi (vállalati) eredményeknek központi támogatással elért növekedése ellenére — a gazdálkodás hatékonyságának átmeneti romlását is okozták. Az 1971. első félévi eredmények azonban arra en-

gednek következtetni, hogy a szakemberek mind jobban felismerik a vertikum előnyeit, s a szervezeti integrációt — a korábbi elszigeteltséggel szemben — rövidesen a szellemi erők integrációja is követi majd. Ennek alapján biztonsággal remélni lehet, hogy az átszervezés megteremtette a IV. ötéves tervidőszakban nélkülözhetetlen magasabb színvonalú, hatékonyabb gazdálkodás szervezeti alapját.

Az állóalapok alakulása

Az erdőgazdálkodás legfontosabb állóalapját az erdők alkotják. Ezért a fejlődést elsősorban az erdőterület változásán, emellett a műszaki állóalapok alakulásán lehet lemérni.

Az *erdőként nyilvánított terület* a III. ötéves tervidőszak folyamán összesen kb. 65 ezer ha-ral, az erdősültség pedig az 1965. évi 15,3%-ról 15,9%-ra növekedett. Ez — bár kevesebb mint az előző tervidőszakban bekövetkezett növekedés — a körülményekhez képest mégis jelentős eredménynek számít.

A tervidőszakot közvetlenül megelőző években hozott intézkedések (1961. évi VI. számú, ún. „földvédelmi” törvény és az erdőterületek felülvizsgálatára vonatkozó 21/1965. Korm. számú rendelet), és főleg a „földvédelmi törvény” végrehajtása során kialakult gyakorlat alapján ugyanis a szakemberek eleinte attól tartottak, hogy a korábbi jelentős fejlődést stagnálás, sőt esetleg visszafejlődés váltja fel.

Csak kevés erdészeti szakember bízott abban, hogy a nagyüzemi mezőgazdaság fejlődése rövidesen olyan helyzetet teremt, melyben a mezőgazdaságilag gazdaságosan nem művelhető földterületeknek a korábbinál is gyorsabb ütemű erdősítését fogják sürgetni. Ismeretes, hogy a III. ötéves tervidőszak utolsó éveire és a IV. ötéves terv előkészítésére már ez a pozitív szemlélet volt jellemző. Elsősorban ennek tulajdonítható

- egyrészt az, hogy a tervidőszak folyamán más célra átadott erdők területe a korábbihoz képest alig nőtt; erdőterületünk út- és vasútépítés, mezőgazdasági művelés stb. céljára történt területátadás következtében 1966—70-ig összesen csak mintegy 6300 hektárral csökkent, s az említett kormányrendelet alapján 1990-ig mezőgazdasági művelésre átadandónak minősített összes erdőterület is csupán 12 ezer hektár;
- másrészt az, hogy erdőterületünk — a kezdeti negatív hatások ellenére — a növekedés és csökkenés egyenlegeként, összességében mintegy 65 ezer hektárral növekedett.

Az erdőterület növekedésén kívül a tervidőszak folyamán a fagazdaság *műszaki álló alapjai* (épületek, építmények, gépek, járművek) is bővültek. Az OEF, illetve a MÉM felügyelete alá tartozó, valamint az időközben más minisztérium felügyelete alá került gazdaságok és vállalatok állóeszközeinek összes értéke a tervidőszak folyamán kb. 31%-kal, mintegy 5,8 milliárd forintra, évi átlagban kb. 278 millió forinttal nőtt.

A rendelkezésre álló adatok szerint a faipari állóalapok — különösen a tervidőszak második felében — lényegesen nagyobb mértékben növekedtek, mint az erdőgazdálkodás állóalapjai. Helytelen lenne azonban ennek alapján arra következtetni, hogy az erdőgazdálkodás eszköz-ellátottsága az új mechanizmus bevezetését követően romlott volna. Az adatok inkább arra utalnak, hogy az erdőgazdaságok eszközkizhasználása — a felesleges állóeszközök kiselejtezése révén is — általában jelentősen javult, ugyanakkor a faiparban nagy eszközigényű üzemek léptek be.

Az erdőgazdálkodás termelő eszközei közül számottevő fejlődés következett be a motorfűrész állományban. Az erdőgazdaságok motorfűrész állománya —

4. táblázat

Megnevezés	Állóeszközök összes bruttó értéke, millió Ft-ban			
	1965 végén ¹	1968 elején	1969	1970
			végén	
Erdőgazdaságok ² ...	2878,1	3074,7	3176,8	3972,1
Szakovállalatok	129,1	142,0	166,2	170,4
Iparvállalatok	1212,0	1446,3	1639,8	1277,0
ERDÉRT Vállalat ..	221,5	278,1	389,6	412,9
Mindösszesen	4440,7	4941,1	5372,4	5832,4

¹Az 1967. év végi és az 1968. év eleji összes eszközértékekből számított átárazási kulcsokkal 1968. január 1.-i árszintre átszámítva.

²A MÉM és más minisztérium felügyelete alá tartozó vállalati és költségvetési gazdaságok együtt.

az 1965. év végi kb. 1600 db-bal szemben — 1970. végén már meghaladta a 2600 db-ot, a fakitermelés gépesítése pedig az 1965. évi 86⁰/₀-ról 91⁰/₀-ra növekedett. Ugyanakkor azonban számottevő a lemaradás a legnagyobb fizikai erő-kifejtést igénylő és a legbalesetveszélyesebb rakodási munka, valamint a kérgezés és általában a fakitermelés és az anyagmozgatás összehangolt komplex gépesítése terén. Nagy a lemaradás az erdőművelési munkák gépesítésében is.

A következő időszak kiemelt feladatának kell tekinteni mindenekelőtt a rakodás gyorsütemű gépesítését, mert ez az alapvető feltétele egyrészt a termelés növeléséhez szükséges munkaerő megtartásának, másrészt az egész termelő te-

5. táblázat

Megnevezés	A gépesítés aránya, %		
	1960	1965	1970
1. <i>Fatermelés</i>			
Döntés, darabolás .	36	86	91
Kérgezés	29
Rakodás	10	15
Anyagmozgatás ..	89	96	97
2. <i>Erdősítés</i>			
Talajelőkészítés ..	49	48	45
Ültetés	2	14	23
Ápolás	17	30	32

vékenység komplex gépesítésének, s ezáltal a termelékenység és hatékonyság növelésének is. Emellett a cellulózipari fejlesztés biztonságos nyersanyagellátása sürgetően megköveteli a kérgezés gazdaságos gépesítése terén sajnos még mindig fennálló műszaki és egyéb problémák megoldását.

A faiparban a tervidőszak kiemelkedő eredménye a hárosi és a vásárosnaményi forgácslapgyárak üzembehelyezése. Kedvezőtlen jelenség viszont az, hogy az új forgácslapgyárak súlyos üzemzavarokkal küzdenek, kapacitás-kihasználásuk nem éri el a 60⁰/₀-ot, emellett a hulladékfeldolgozás terén előírt feladatoknak sem tudnak megfelelni. A IV. ötéves tervidőszak egyik kiemelt feladatának kell tekinteni e problémák megoldását, elsősorban az új üzemek 100⁰/₀-os kapacitáskihasználásának mielőbbi elérését.

A területi iparfejlesztés, az import fenyő gömbfa koncentrált helyi feldolgozása, s a fenyő hulladékok papíripari hasznosításával kapcsolatos feltételek megteremtése szempontjából jelentős eredménynek számít az ERDÉRT Vállalat tuzséri és mátészalkai fűrészüzemeinek a tervidőszak folyamán megvalósított bővítése is. Kedvezőtlen jelenség viszont az erdőgazdaságok párhuzamos fűrészüzemi kapacitásainak létrehozása. Ez jórészt annak a helytelen szemléletnek a következménye, amely a fakitermelési lehetőségek és a feldolgozó kapacitások közötti ellentmondás felszámolásának *legfőbb* útját a fűrészüzemi kapacitások bővítésében látta és a figyelmet ezen a téren nem a valóban szükséges korszerűsítésre (fűrészáru szárítás, méretpontos vágás stb.), hanem a fűrészelési kapacitások növelésére irányította. Jórészt erre vezethető vissza, hogy — a pénzügyi eszközök korlátozott volta miatt — az erdőgazdasági alaptevékenység eszköz-ellátottsága a lehetségesnél kisebb mértékben fejlődött.

Erdőművelés

Az erdőterület növelését kezdetben késleltető tendenciák az erdőművelés terén a figyelmet elsősorban a meglévő erdőterületeken folyó gazdálkodás színvonalának emelésére, s az e téren meglévő hibák kiküszöbölésére irányították. Ennek eredményeként

- a tervidőszak folyamán — több termelőszövetkezet és állami gazdaság, s néhány állami erdőgazdaság kivételével — sikerült felszámolni a vágásfelújítási hátrálékokat,
- az üres vágásterület a fatermelés volumenéhez képest jelentős mértékben csökkent,
- az erdősítések befejezése általában gyorsult, s ezzel együtt csökkent az erdősítés alá vont terület,
- tovább javult a fiatalosok összetétele.

Az *erdőfelújítás* terén mindenekelőtt számottevő eredménynek kell tekinteni azt, hogy az üres vágásterület az állami erdőgazdaságoknál

- néhány erdő- és fafeldolgozó gazdaság kivételével általában nem haladja meg a tervidőszak folyamán keletkezett átlagos évi tarvágásos felújítási kötelezettség kétszeresét, országos viszonylatban pedig alig több, mint annak 1,5-szerese,
- a véghasználati fakitermelés kb. 45%-os növekedése mellett 1965. szeptember végétől 1970. szeptember végéig csak mintegy 11%-kal (9015 ha-ról 10 035 hektárra) nőtt és csupán öt erdőgazdaságnál haladja meg a szakmai követelmények alapján előírt szintet.

Az erdősítések rövidebb idő alatt történő befejezésére utal az a tény, hogy az állami erdőgazdaságoknál — bár az év folyamán keletkezett vágásfelújítási kötelezettség az 1965. évi 8826 ha-ról 1970-ig 11 713 hektárra (37%-kal) nőtt — az erdősítés alá vont összes terület az 1965. szeptember 30.-i állapothoz képest 1970. szeptember 30-ig kb. 14%-kal (97 738 hektárról 84 553 hektárra) csökkent.

A jellemzően tarvágással dolgozó alföldi erdőgazdaságoknál a felújítások átfutási ideje még mindig túlságosan hosszú. Ezeknél a gazdaságoknál a IV. ötéves tervidőszak folyamán az erdősítések befejezésének gyorsítása az erdőművelés hatékonysága növelésének egyik legnagyobb tartaléka.

Az *erdősítések fajajösszetételére* vonatkozólag az erdőrendezősek által 1970-ben átvett erdősítések adatai alapján lehet képet alkotni. Annak ellenére, hogy a tervidőszak folyamán alkalmazott finanszírozási rendszer az erdősítések fajajösszetételének javítására nem ösztönzött, az 1970. évi átvételek adataiból arra lehet következtetni, hogy a tervidőszak folyamán javult erdeink összetétele: tovább csökkent a sarjeredetű fiatalosak részaránya, a mageredetű erdősítéseken

belül pedig nagymértékben tovább nőtt a fenyő és a bükk, s csökkent a cser és akác fiatalosok részaránya. (Az összes befejezett erdősitéseknek csak 6⁰/₀-a volt a sarjeredetű erdőfelújítás.) *Meglepő és figyelemre méltó jelenség a nyárak elegyarányának — különösen a felújításokban való — csökkenése.*

6. táblázat

Fafaj	Fafajösszetétel, % ¹			1-10 éves fiatalosokban ³
	1970-ben átvett erdősitésekben ²			
	felújítás	telepítés	együtt	
Tölgy	37,3	13,7	32,0	24,3
Bükk	9,5	—	7,4	2,8
Nemes nyár	8,3	12,3	9,2	10,8
Hazai nyár	3,1	6,1	3,8	5,0
Cser, akác, egyéb	14,6	8,1	13,1	31,6
Fenyő együtt	27,2	59,8	34,5	25,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

¹A MÉM felügyelete alá tartozó állami erdőgazdaságok területi adatai alapján.

²Befejezett és folyamatban levő együtt.

³„A magyarországi erdőállományok főbb adatai” című 1969. évi kiadvány alapján, csak a mageredetű állományokra.

Az erdőtelepítés és fásítás terén nagy eredmény az, hogy a tervidőszak elejére jellemző negatív hatások ellenére, majdnem a II. öt éves tervidőszak folyamán végzett telepítéssel azonos kiterjedésű területet erdősitettünk. Ez jórészt az 1/1966. FM—PM számú együttes rendelettel beindított cellulóz-nyártelepítésnek köszönhető. A központi szervek a mezőgazdasági termelés növekedésének, és a fatermék import egyre nyomasztóbb perspektívájának mérlegelése alapján lehetővé tették, hogy a mezőgazdasági üzemek arra alkalmas földterületeiket — azok művelési ágának „erdő”-vé történő nyilvánítsa nélkül — nyárfával beültessék. E rendelet alapján a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok 1966—70-ig összesen mintegy 26 ezer hektár cellulóz-nyárust telepítettek, ezáltal — bár az ország erdőterületét nem — nyárfatermő területét ugyancsak mintegy 26 ezer hektárral növelték.

7. táblázat

Megnevezés	Erdőtelepítés és fásítás	
	1961—65-ig	1966—70-ig
	összesen, hektár	
Erdőtelepítés és fásítás	71 993	45 176
Cellulóz nyártelepítés	—	25 745
Együtt	71 993	70 921

Az erdőnevelés különösen a tervidőszak második felében az erdőművelés legtöbb vitatott területe volt. Az új mechanizmus bevezetése utáni időszakban az a vélemény kezdett kialakulni, hogy az anyagi érdekeltség fokozottabb előtérbe kerülése a nevelővágások elhanyagolására ösztönöz, s így az erdőfelújítás és erdőtelepítés terén megvalósult bővített újratermelés hatását nagy mértékben lerontja.

Az OEF, illetőleg a MÉM felügyelete alá tartozó és az időközben más minisz-

Megnevezés	A nevelő vágások jellemző adatai ¹						
	1960	1965	1966	1967	1968	1969	1970
<i>Érintett terület,</i> 1000 ha							
Gyérítés	71,3	51,7	48,0	42,2	41,5	36,0	34,9
Tisztítás ²	41,1	32,6	34,3	36,4	35,9	43,4	43,6
Együtt	112,4	84,3	82,3	78,6	77,4	79,4	78,5
<i>Kitermelt bruttó fatömeg</i> 1000 m ³							
Véghasználat	1565	2113	2173	2361	2604	2764	3072
Nevelővágás ³	1448	1360	1498	1466	1558	1469	1562
Együtt	3013	3473	3671	3827	4162	4233	4634
<i>Hektáronkénti kitermelés,</i> bruttó m ³ /ha							
Gyérítés	18,4	23,5	22,9	25,5	28,7	29,9	31,2
Tisztítás ²	3,2	4,4	4,0	4,1	4,7	6,1	7,5
Együtt	12,9	16,1	15,0	15,6	17,5	16,9	18,0

¹A MÉM és más minisztérium felügyelete alá tartozó állami erdőgazdaságok

²A korontúli tisztításokkal együtt

³Gyérítés, tisztítás, egészségügyi és egyéb termelés.

térium felügyelete alá került állami erdőgazdaságok összesített adatai azonban ezt a nézetet nem támasztják alá.

A nevelővágásokkal érintett összes terület csökkenése az új mechanizmus bevezetését megelőző időben következett be, 1968–70-ig nem csökkent. Az utolsó három évben számottevően csökkent a gyérítések, de ugyanannyival nőtt a tisztítások területe. (Ez arra vezethető vissza, hogy az 1968. január 1. utáni elszámolási rendszer — az ellentétes anyagi érdekeltség semlegesítése céljából — lehetővé tette az első gyérítéseknek „korontúli” tisztításként történő elszámolását.)

Az előhasználatoknak az összes fakitermeléshez viszonyított részaránya az 1960. évi 48%-ról 1970-ig 34%-ra csökkent. Ennek alapján azonban helytelen lenne azt a következtetést levonni, hogy a nevelővágások terén visszafejlődési folyamat indult volna meg. A viszonylagos csökkenés azzal függ össze, hogy a fakitermelés növekedése teljes egészében a véghasználatból adódott. A nevelővágásokkal kitermelt összes fatömeg — az egészségügyi és egyéb termeléseket is nevelővágásnak tekintve — 1960–65-ig mintegy 100 ezer m³-rel csökkent, azóta — az egészségügyi termelések állandó csökkenése mellett — 1,5 millió m³ körül megközelítőleg azonos szinten mozog.

A nevelővágások intenzitása (az 1 hektárról kitermelt fatömeg) 1960–65 között különösen nagy mértékben, de 1966 kivételével azóta is állandóan növekszik. Ez azonban inkább a beavatkozások gyakoriságának közgazdaságilag és szakmailag is indokolt csökkenésével, mint káros hatású belenyúlásokkal függ össze.

Az erdőművelés terén tehát a III. öt éves tervidőszak összefoglaló adatai általában a helyzet javulására utalnak. Az erdőnevelésben a megnyugtató mennyiségi adatok mellett a közgazdasági szemlélet térhódításának kezdeti eredményei is észlelhetők. Ennek ellenére sajnálatos módon erdőművelési tevékenységünkre általánosságban még mindig nem a gazdaságossági, hanem a meny-

nyiségi szemlélet a jellemző. A hatékonyság növelésére irányuló törekvéseket sokhelyütt még a modern követelményekkel ellentétes technológiai előírások gátolják. Ezek tovább nem halasztható korszerűsítése és kötelező hatályuk megszüntetése a következő időszakban remélhetőleg az erdőművelés hatékonyságának növelését is számottevően elő fogja mozdítani.

Fakitermelés

Az ötvenes évek elején a szakmai érdeklődés középpontjában még a háború utáni helyreállítás érdekében megnövelt, de — az erdőket ért háborús károk miatt — az erdőgazdálkodás jövőjét veszélyeztető mértékű fakitermelés csökkentése és a háborús károk helyreállítása állt. Egyesületünk 1966. évi jubileumi közgyűlésének alaphangját viszont már az határozta meg, mely szerint a felszabadulás óta eltelt 20 év alatt elért fejlődés eredményeként ma már mód van a fakitermelés jelentős mértékű növelésére. Gyakorlatilag az így elindított szakmai viták és állásfoglalások alapozták meg ágazatunknak a III. ötéves tervidőszak folyamán elért nagyarányú fejlődését.

Ennek köszönhető, hogy meggyorsult az üzemterv-készítés és az üzemtervek adatainak elemzése, melynek eredményeként megállapítást nyert, hogy — a piaci feltételek biztosítása esetén — összes bruttó fakitermelésünket már a III. ötéves tervidőszak folyamán is a tervben előirányozottnál lényegesen nagyobb mértékben, 1975—80-ig — az 1970-re tervezett 5,1 millió m³-rel szemben — 6—7 millió m³-re lehetne növelni.

Elsősorban ez az állásfoglalás szolgáltatott alapot ahhoz, hogy fakitermelésünk már 1970-ben megközelítse a 6 millió m³-t, s így a III. ötéves tervidőszak folyamán több mint kétszer annyival növekedjék, mint a II. ötéves tervidőszak alatt.

Hangsúlyozni kell, hogy a fakitermelés gyorsabb ütemű növelésére irányuló vizsgálódásokat az ezzel kapcsolatos megfontolások indították el. A növekedés azonban csak számos konkrét intézkedés együttes eredményeként valósulhatott meg, s ennek alapját elsősorban az erdőgazdaság sok ezer dolgozójának a felszabadulás utáni 20 év alatt végzett céltudatos tevékenysége teremtette meg.

A növelés realizálásában mindenekelőtt döntő szerepet játszott az exportpiacoknak tudatos külkereskedelmi politikával elért számottevő bővítése. Emellett fontos szerepet játszott e téren a tűzifaimport kiküszöbölése és az 1968. elején bevezetett új gazdaságirányítási rendszer is, amely a vállalati önállóság kibontakoztatása révén elősegítette új belföldi piacok feltárását. Ezek az intézkedések együttesen — a piaci háttér megteremtése révén — eloszlatták azokat a szakmai közvéleményt széles körben foglalkoztató, s az 1965—66. évi adatok alapján még megalapozott aggályokat, amelyek a fakitermelés növelésének legfőbb akadályát a hazai faipari kapacitások elégtelenségéből származó értékesítési nehézségekben látták. A fakitermelés növeléséhez nem kis mértékben hozzájárult végül az 1970. II. felében bevezetett gazdasági ösztönzés is, amely az állami erdőgazdaságokat anyagilag közvetlenül érdekeltté tette a termelés növelésében.

A termelőszövetkezetek fakitermelése — elsősorban a II. ötéves tervidőszak utolsó évében befejezett erdőterület-rendezés következtében — az országos átlagot meghaladó ütemben nőtt. Ezzel a termelőszövetkezetek a fakitermelési lehetőségek kihasználása terén megközelítették az állami erdőgazdaságok színvonalát; az összes fakitermelésből való részesedésük — a 18,4⁰/₀-os élőfakészleti részarány mellett — 1970-ben már elérte a 17,8⁰/₀-ot.

9. táblázat

Megnevezés	A bruttó fakitermelés alakulása (tuskóval)				Index 1970/65.
	1960	1965	1970		
	1000 m ³		%		
MÉM állami erdőgazdaságok ¹	3079,5	3497,2	4404,7	73,5	126,0
Egyéb állami erdőgazdaságok	—	38,0	256,0	4,3	673,7
Állami gazdaságok és szervek ²	99,1	216,2	214,9	3,6	99,4
Termelőszövetkezetek	347,3	469,0	1069,8	17,8	227,9
Egyéb termelők ³	387,9	328,6	50,6	0,8	15,4
Mindösszesen	3913,8	4549,0	5996,0	100,0	131,8

¹Vállalati és költségvetési gazdaságok együtt

²ÁGOK, OVH, KPM, MAV

³Erdőbirtokosságok, egyéb

A termelés fajajösszetételét illetően csak az összes földfeletti bruttó fakitermelés 91%-át kitevő véghasználatokra és gyéritésekre vonatkozólag rendelkezünk adatokkal. Ezek alapján meg lehet állapítani, hogy

- a tervidőszak folyamán legnagyobb mértékben az akác, cser és a nyár fakitermelés növekedett,
- 1970-ben országos viszonylatban az összes fakitermelés legnagyobb hányadát már a cser és akác adta.

Ez arra utal, hogy tendenciájukban helytállóak voltak a fakitermelési tartalékok összetételére vonatkozó megállapítások. E fafajokban rendelkezésre álló tartalékok volumenére utaló egyes megjegyzések azonban, amelyek pl. az országos viszonylatban rendelkezésre álló cser-tartalék volumenét 9—15 millió m³-ben jelölték meg, túlzottnak bizonyultak.

10. táblázat

Fafaj	A véghasználat és gyérités fajajösszetétele (bruttó, földfeletti)				
	Országos, 1970		Állami erdőgazdaságok, 1000 m ³ ¹		
	1000 m ³	%	1965 ²	1970	Index, 1970/65
Tölgy	994,9	18,4	699,0	830,9	118,9
Bükk	525,8	9,7	387,9	466,3	120,2
Akác	1172,4	21,7	464,7	791,1	170,2
Cser	1088,2	20,1	679,6	981,0	144,3
Gyertyán	335,2	6,2	235,5	287,3	122,0
Egyéb kemény	179,1	3,3	158,5	151,2	95,4
Nyár	548,9	10,1	273,7	394,7	144,2
Egyéb lágú	265,7	4,9	153,1	180,8	118,1
Fenyő	303,1	5,6	249,1	251,6	101,0
Összesen	5413,3	100,0	3301,1	4334,9	131,3

¹MÉM és egyéb

²1964/65. gazdasági év adatai

A fakitermelés választékösszetételére döntő hatással volt egyrészt a tűzifa igényeknek a tervidőszak első felében tapasztalt rohamos csökkenése, másrészt az a mindinkább általánossá vált felfogás, amely a fakitermelés növeléséhez szükséges piacbővítés legfőbb feltételét a tűzifa import teljes megszüntetésé-

ben, a belföldi tűzifa szükségletnek hazai termelésből való kielégítésében, sőt a tűzifa igények növelésében látta. Ennek tulajdonítható az, hogy

- a számbavett ágfá és tuskó, s a távolabb fekvő vágásterületeken még a vastag tűzifa mennyisége is jelentősen csökkent, az apadék mennyisége viszont rohamosan növekedett,
- a ténylegesen számbavett vastagfa-kitermelés iparifa hányada az 1965. évi 59,9⁰/₀-ról 1970-ig 56⁰/₀-ra csökkent.

A gazdasági és társadalmi fejlődés eredményeként a tervidőszak folyamán hazánkban is lehetővé vált, hogy a lakosság gazdaságtalan tüzelőanyagok helyett gazdaságosabb és főleg kényelmesebb módon felhasználható tüzelőanyagok alkalmazására térjen át. E fejlődési folyamat természetes velejárójának tulajdonítható a III. ötéves tervidőszaknak az az új jelentősége, hogy — a nyugat-európai országokban már évtizedek óta érvényesült gyakorlathoz hasonlóan — az ágfá és a tuskó nálunk is mindinkább értékesíthetetlen hulladékká válik. Ennek következtében a tervidőszak folyamán — az összes nettó fakitermelés 25⁰/₀-os növekedése mellett — a vékony tűzifa és a tuskótermelés 12⁰/₀-kal, illetve 57⁰/₀-kal csökkent, az apadék viszont 83⁰/₀-kal nőtt, és legalább 300 ezer m³ olyan faanyag vált hulladékká, melyet korábban tüzelőként hasznosítottak.

A vastag tűzifa termelés nagyarányú növelése és az import teljes kiküszöbölése kétségtelenül döntő szerepet játszott a fakitermelés növelésében. Ez tette lehetővé a sem belföldön, sem export útján nem hasznosítható faanyagok értékesítését. Ezáltal a fakitermelés növelésének alapvető feltételét teremtette meg. Emellett nagy jelentőségű azért is, mert a fakitermelésnek ezáltal elért színvonala — a tűzifa fogyasztásnak a természetes fejlődéssel járó fokozatos csökkenését feltételezve — megteremtette a IV. ötéves tervidőszakban beinduló új faipari üzemek biztonságos nyersanyagellátásának alapját.

Az iparifa termelés volumene a tervidőszak folyamán — az iparifahányad csökkenése ellenére — mintegy 500 ezer m³-rel növekedett. Ez majdnem teljes egészében annak a tudatos külkereskedelmi politikának köszönhető, melyvel sikerült elérni, hogy nagy tömegben rendelkezésre álló kemény lombos faanyagaink ipari feldolgozásának technológiáját legalább külföldön kidolgozzák. Ennek eredményeként papírfa termelésünk az 1965. évi 221 ezer m³-ről 1970-ig 536 ezer m³-re, összes papírfa exportunk pedig 212 ezer ürm-ről 832 ezer ürm-re növekedett. Az 1968 előtt ipari célra egyáltalán nem használt cser

11. táblázat

Megnevezés	A fakitermelés szerkezete, 1000 m ³			
	1960	1965	1970	Index 1970/65
Iparifa	1573,2	1992,9	2495,5	125,2
Vastag tűzifa	1295,9	1332,4	1963,5	147,4
Vékony tűzifa	583,5	602,0	532,3	88,4
Tuskó	89,3	98,4	42,5	43,2
Összes nettó	3541,9	4025,7	5033,8	125,0
Apadék	371,9	523,3	962,2	183,9
Összes bruttó	3913,9	4549,0	5996,0	131,8
Iparifahányad az összes vastagfa %-ában	54,8	59,9	56,0	93,5

papírfa exportja 1970-ben elérte a 326 ezer úrm-t, az akác papírfa exportja pedig meghaladta a 60 ezer úrm-t.

Ennek megfelelően az iparifa termelés volumen-növekedése döntő részben a papírfa export növekedésének tulajdonítható. A fűrészipari alapanyagtermelés (rönk és fagyártmányfa) összes volumene a tervidőszak folyamán csak kb. 14⁰/₀-kal (159 ezer m³-rel) nőtt. A bányászati tám- és bélelőanyagtermelés viszont a széntermelés visszaesése és a bányafahelyettesítés kiterjesztése következtében nagy mértékben, az 1965. évinek kb. 55⁰/₀-ára csökkent.

Faipari termelés, fafeldolgozás

A tervidőszaknak egyik központi problémája a fatermelési lehetőségek és a feldolgozó kapacitások közötti ellentmondás felszámolása volt.

Az ezzel kapcsolatos eszmecserék két irányban koncentráálódtak:

- egyrészt általában a faipari kapacitások gyorsütemű bővítését sürgették,
- másrészt a faipar optimális termelésszerkezetével és a fejlesztés megfelelő irányával foglalkoztak.

A szakmai közvélemény kezdettől fogva egységes volt atekintetben, hogy a fakitermelési lehetőségek gazdaságos hasznosítása a feldolgozó kapacitások gyors ütemű fejlesztését teszi szükségessé. Nem volt azonban egységes a felfogás az ipar szerkezetét és a fejlesztés kívánatos irányát illetően.

A feldolgozás volumene a tervidőszak folyamán — a feldolgozott alapanyag mennyiségében kifejezve — az előző 5 év alatt elért kb. 620 ezer m³-es növekedéssel szemben — csak kb. 430 ezer m³-rel, vagyis — a fakitermelés kb. 31⁰/₀-os növekedésével szemben — csak mintegy 20⁰/₀-kal nőtt. A feldolgozás volumenének az előző időszakhoz és a fakitermeléshez képest is csökkent ütemű növekedése, valamint a nagytömegű papírfa export egyértelműen bizonyítja, hogy a feldolgozó kapacitások fejlesztése nem tudott lépést tartani a hazai nyersanyagtermelés növekedésével.

A fűrészipari feldolgozás volumene a tervidőszak folyamán mintegy 280 ezer gömbfa-m³-rel nőtt. E volumennövekedés alapanyagát több mint 50⁰/₀-ban (160 ezer m³) a fenyő gömbfa import szolgáltatta. A hazai alapanyag bázis növekedése a feldolgozásnak csak kb. 140—160 ezer m³-rel való növelését tette lehetővé.

A farostlemez-termelés — a Mohácsi Farostlemezgyár bővítésének eredmé-

12. táblázat

Megnevezés	A feldolgozás volumene ¹ 1000 m ³			A feldolgozás szerkezete %		
	1960	1965	1970	1960	1965	1970
Fűrészipar	1168	1633	1914	80,8	79,0	76,9
ebből: termelőszövetkezet ²	150	180	280	—	—	—
Furnér- és lemezipar	78	88	66	5,4	4,3	2,7
Farostlemez- és forgácsolóipar ..	40	119	209	2,8	5,8	8,4
Cellulózipar	131	191	246	9,1	9,2	9,9
ebből: lombos	30	78	108	—	—	—
Egyéb (gyufagyártás, szénégetés) ..	28	35	53	1,9	1,7	2,1
Összesen	1445	2066	2488	100,0	100,0	100,0

¹A feldolgozott összes gömbfa mennyisége

²Becült adat

nyeként — az 1965. évihez képest 1970-ig hazai alapanyagbázison mintegy 19%-kal, kb. 47 ezer m³-re nőtt.

A forgácsolóipar a szombathelyi üzem bővítésének, valamint a hárosi üzem 1968. évi és a vásárosnaményi üzem 1970. évi üzembehelyezésének eredményeként — ugyancsak hazai alapanyagbázison — az 1965. évinek majdnem 3,5-szeresére, mintegy 69 ezer m³-re növekedett.

A cellulózipar kapacitása a tervidőszak folyamán aránylag kis mértékben, csupán egy, kb. 20—30 ezer m³ kemény lombos papírfeldolgozására is képes félcellulóz üzemmel bővült. A feldolgozott papírfeldolgozás mennyisége feltehetően a szalmának nyár papírfával történt helyettesítése révén is növekedett.

Nagy eredménynek számít, hogy a tervidőszak folyamán mindhárom iparágban megindult a hazai kemény lombos faanyagok feldolgozása, a cellulóziparban pedig az 1965. évi 41%-ról 1970-ig 44%-ra nőtt a lombos fafeldolgozás részaránya.

A tervidőszak folyamán elért fejlődés ellenére fa- és fatermékellátásunk helyzetére és szerkezetére vonatkozó adatok egyértelműen bizonyítják, hogy — bár faiparunk kedvező irányú szerkezet-átalakulása megkezdődött — a tervidőszak folyamán tovább nőtt a termelés és feldolgozás, valamint a feldolgozás és felhasználás közötti ellentmondás.

Az ipari alapanyagtermelés legnagyobb mértékben a tűzifa minőségű választékokban (rostfa, papírfeldolgozás, tűzifa) bővült. Ezen alapanyagok feldolgozására képes cellulózipar, valamint a farostlemez- és forgácsolóipar viszont a nyersanyagbázis bővüléséhez képest elégtelen mértékben fejlődött, pedig ezt a szűkséglet, illetve a felhasználás növekedése is alátámasztotta. (A nyersanyagtermelés 422 ezer m³-rel, s a felhasználás 536 ezer m³-rel történt növekedése mellett a feldolgozás volumene csak 145 ezer m³-rel nőtt.) Emiatt rohamosan növekedett nyersanyag-exportunk.

Ugyanakkor a fűrészipari feldolgozás — import alapanyagbázison — a hazai nyersanyagtermelés növekedését lényegesen meghaladó mértékben bővült. A jövőben a fűrészipari alapanyagimport növelésére nem lehet számítani, a belföldi fűrészipari alapanyagtermelés növekedése is lényegesen lassúbb ütemű mint a tűzifa-választékoké.

Ebből viszont az iparfejlesztés irányát illetően az következik, hogy a hazai alapanyagellátási lehetőségek és felhasználásunk kívánatos szerkezet-átalakítása elsősorban a farostlemez- és forgácsolóipar, valamint a cellulózipar kapacitásbővítését teszi szükségessé. A fűrésziparban elsődleges célnak az értéktermelés növelését kell tekinteni. Ezért ebben az iparágban a rendelkezésre álló eszközöket — a fűrészelési kapacitások bővítése helyett — egyelőre inkább a meglévő üzemek rekonstrukciójára és azok műszaki színvonalának emelésére, mindenekelőtt annak a rendkívül nagy mértékű lemaradásnak a felszámolására kell felhasználni, amely — a jelenlegi követelményekhez képest — a feldolgozott termékek szárítása, gőzölése, a méretpontos vágás és a méretreszabás terén fennáll.

Örvendetes, hogy a szakközönség egységes és határozott állásfoglalása alapján a vezető szervek már a III. ötéves tervidőszak második felében jóváhagyták azokat a beruházásokat, amelyek a farostlemez- és a forgácsolóipar számottevő fejlesztése révén lehetővé teszik a IV. ötéves tervidőszakban várható tűzifa felesleg feldolgozását.

Sajnálatos, hogy még a következő időszakban sem lehet számítani papírfeldolgozásunk hazai feldolgozására. A jóváhagyott cellulózipari beruházás befejezése ugyanis csak 1976 körül várható. Ezért — a belföldi szűkségleten felül jelentkező — papírfeldolgozásunkat továbbra is export útján kell értékesí-

Megnevezés	Fa- és fatermékellátásunk jellemző adatai, 1000 gfa m ³					
	Termelés ¹		Feldolgozás ²		Felhasználás ³	
	1965	1970	1965	1970	1965	1970
Fűrészipari gömbfa	1045	1204	1633	1914	2351	3145
Furnéripari gömbfa ⁴	75	72	102	80	123	126
Rostfa, papírfa	337	759	310	455	941	1477
Bányafa, pillérfa	325	180	—	—	787	405
Egyéb iparifa	211	281	—	—	495	814
Tűzifa ⁵	2012	2499	—	—	2518	2418
Faszén	21	39	21	39	130	69
Összesen	4026	5034	2066	2488	7345	8454

¹Összes nettó fakitermelés tuskóval

²A belföldi termelésű és import gömbfa feldolgozás mennyisége

³A népgazdaság gömbfa-egyenértékben kifejezett összes fa- és fatermék felhasználása (papíripari termékekkel együtt)

⁴Gyufaipari gömbfával együtt

⁵Tuskóval együtt, faszén nélkül

tenünk. A papírfa export a termelő erdőgazdaságok számára lényegesen nagyobb jövedelmet biztosít, mint az alapanyagának akár tűzifa-, akár rostfa-ként történő értékesítése. A jelenlegi árviszonyok között az alapanyagért sem a farostlemez-, sem a forgácslapgyártás nem képes a papírfa exporttal versenyképes árat fizetni. Ezért a következő időszakban belépő új kapacitásokat — a papírfa export fenntartása mellett — a fatermelés növeléséből származó és a tűzifa-igények csökkenése következtében feltehetően felszabaduló — *elsősorban kemény lombos tűzifával kell ellátni*. Amennyiben az új ipari üzemek nyersanyagfedezetét ebből a forrásból esetleg nem lehetne biztosítani, akkor a termelői érdekelttség fenntartása céljából valószínűleg fel kell majd vetni a farostlemez- és forgácslap-áraknak — a világgpiaci ártendenciák miatt egyébként is indokolt — felülvizsgálatát. Ennek során természetesen ügyelni kell majd a fenyő fűrészáru helyettesítést előmozdító arányok fenntartására, illetve kialakítására.

Fa- és fatermék felhasználás

Fa- és fatermék felhasználásunk a tervidőszak folyamán — a fenyő fűrészáru kivételével — általában a nemzetközi tendenciáknak megfelelően alakult.

14. táblázat

Megnevezés	Mértékegység	Fa- és fatermékfelhasználás		
		1960	1965	1970
Iparifa összesen	1000 gfa m ³	3903	4697	5968
ebből: fenyő fűrészáru	1000 m ³	724	895	1155
lemez és lapféleségek	1000 m ³	84	137	247
papír és karton	1000 t	188	286	410
Tűzifa összesen *	1000 m ³	2506	2648	2486
Fa- és fatermék összesen	1000 gfa m ³	6409	7345	8454

*Faszénnel együtt

Az összes iparifa fogyasztás a nemzeti jövedelem és a főbb felhasználó ágazatok növekedésével összhangban, ötéves viszonylatban a nemzeti jövedelem növekedési ütemének mintegy $\frac{2}{3}$ -ával nőtt. Az ötéves cikluson belül, az egyes évek viszonylatában a felhasználás alakulását döntően az ipari termelés tendenciája határozta meg.

A fenyő fűrészáru fogyasztás — a nemzetközi tendenciákkal ellentétben — az összes iparifafogyasztást meghaladó ütemben nőtt.

A lemezféleségek, valamint a papíripari termékek fogyasztásának növekedése általában megfelelt a nemzetközi tendenciáknak.

A belföldi fakitermelés gyorsütemű növekedése következtében — a korábbi ötéves ciklusokkal ellentétben — a III. ötéves tervidőszak folyamán mind ipari fában, mind tűzifában nőtt a belföldi termelésnek az összes felhasználáshoz viszonyított aránya. Fafelhasználásunk szerkezete azonban — főként a fenyő fű-

15. táblázat

Megnevezés	A növekedés (+), illetve csökkenés(–) mértéke, %			
	1966–70-ig összesen ²	1968	1969	1970
	é v b e n ³			
<i>Termelés¹</i>				
Nemzeti jövedelem	+ 39,3	+ 5,0	+ 8,0	+ 5,0
Ipar összesen	+ 43,0	+ 5,9	+ 4,5	+ 8,5
ebből: széntermelés ⁴	– 11,5	+ 0,7	– 2,6	+ 5,0
bútoripar	+ 39,9	+ 5,7	+ 2,7	+ 14,1
Mezőgazdaság	+ 9,0	– 0,6	+ 12,3	– 12,0
<i>Felhasználás⁵</i>				
Összes iparifa	+ 27,1	+ 6,9	– 0,7	+ 7,5
Fenyő fűrészáru	+ 29,1	+ 6,6	+ 3,9	+ 5,6
Lemez- és lapféleségek	+ 80,5	+ 17,0	+ 9,1	+ 13,9
Papír és karton	+ 43,2	+ 7,9	+ 3,9	+ 4,3

¹A KSH végleges értékei alapján

²1970/65. évi indexek alapján

³Az előző évihez képest, az adott év termelési indexei alapján (pl. 1968/67.)

⁴Az összes széntermelés mennyisége alapján számítva

⁵A mennyiségi adatok (gömbfa m³, m³, illetve t) alapján

részáru fogyasztás aránytalan növekedése miatt — jelentős mértékben tovább romlott (13. táblázat). Az ellátási zavarok megelőzése érdekében a jövőben minden eszközzel, a helyettesítő anyagok gyártásának és felhasználásának még gyorsabb ütemű fejlesztésével, s az árpolitika eszközeivel is tudatosan mérsékelni kell a fenyő fűrészáru felhasználás növekedését.

Összefoglalva: Fagazdaságunk a III. ötéves tervidőszak folyamán — a kezdeti aggasztó körülmények ellenére — sokat fejlődött, s a fagazdaság egész területén továbbra is kétségtelenül bővített újratermelés folyt: tovább nőtt erdőterületünk, a kitermeltnél lényegesen nagyobb területet újítottunk fel, és telepítettünk be, nőtt élőfakészletünk, s a műszaki állóalapok értéke is növekedett.

A kétségtelen fejlődés ellenére fafelhasználásunk mind kedvezőtlenebbé váló szerkezete és főleg a cellulózipari fejlesztés elmaradása tovább növelte a belföldi termelés, feldolgozás és felhasználás közötti ellentmondást. A már jóváhagyott farostlemez- és forgácsipari beruházások ezt feltehetően már a IV. ötéves tervidőszak folyamán enyhíteni fogják. A differenciált erdőgazdálkodás feltételeinek megteremtése, a vertikális vállalati szervezet kialakítása, valamint

az egyre nagyobb kiterjedésben felszabaduló erdősitésre szánt mezőgazdasági területek — a faipar fejlesztésének világos perspektívájával együtt — biztató bázist teremtenek a IV. ötéves terv célkitűzéseinek megvalósításához.

А. Халас: ОПЫТ И РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВИТИЯ НАШЕГО ЛЕСНОГО ПРОМЫШЛЕННОГО ХОЗЯЙСТВА В ПРОТЯЖЕНИИ III-ГО ПЯТИЛЕТНЕГО ПЛАНОВОГО ПЕРИОДА

В протяжении III-го пятилетнего планового периода наше лесное промышленное хозяйство сильно развилось. Повышение степени лесозаготовки и экспорта лесопромышленных продуктов. Улучшилось и положение лесоводства. Несмотря на несомненное развитие, становящая всё неблагоприятнее структура нашей деревообработки, и, главным образом отставание развития целлюлозной промышленности ещё больше усилило противоречие отечественного производства и использования. В протяжении IV-го пятилетнего планового периода, уже одобренные инвестирования производства древесноволокнистых плит и производства дровуноволокнистых плит вероятно, сдвигают это положение. Установление условий дифференцированного лесного хозяйства, создание вертикальной организации предприятий, далее всё более проторенные, освобождённые из-под сельскохозяйственного производства, предназначенные для облесения территории, вместе с толковой перспективой развития промышленности создают ободряющую базу для исполнения целевых установок IV-го пятилетнего плана. Более эффективное хозяйствование предыдущего, вероятно создаёт финансовые базы, нужные к разрешению этих проблем.

Halász, A.: THE DEVELOPMENT OF OUR TIMBER ECONOMY DURING THE THIRD FIVE-YEAR PLAN PERIOD, ITS RESULTS AND EXPERIENCES

Our timber economy has expanded rather vigorously during the last five-year plan period. Felling and the exports of timber products increased at a rate higher than ever, and in general the market position of our timber products have strengthened during that period. The state and effectivity of our silvicultural work improved also greatly. In spite of the undoubtedly great development on the production side, contradictions between production and consumption continued to increase even more rapidly, partly because of the structure of our timber consumption, which is becoming more and more unfavourable, and partly because of the delayed expansion of our pulp industry. The investments in the fibreboard and particle board industries, which were approved by government bodies already some years ago, may help to ease this tension already during the fourth five-year plan period. The recently established vertical enterprise management uniting in itself the management of forestry and wood-processing on the whole area of the enterprise, as well as the increasing agricultural land area released for forestry to be afforested, together, with the clear outlook of the woodprocessing industries creates an encouraging basis for the next five-year plan period. It is, however, a rather more rationalized and more effective enterprise management needed to ensure and acquire the financial sources for the realization of the targets of the fourth five-year plan.

A fahasználati munka műszaki fejlesztési problémái

MURÁNYI JÁNOS

A felszabadulást követően a társadalmi tulajdonba vett erdőkben — az eltelt 25 év céltudatos munkája és a népgazdaság részéről anyagiakban áldozatosan vállalat beruházások hatására (mintegy 6—7 milliárd forint értékben) — az élőfakészlet és ennek arányában az évenként kitermelhető fatömeg közel megkétszereződött. Erdőterületeink is jelentősen megnövekedtek.

Az elmúlt időszakban ennek megfelelően az erdőszeti dolgozók munkásságát főként az élőfakészlet növelése jellemezte. Eszközeink és a tudomány is elsősorban ez irányban fejlődtek.

Már az elmúlt évek során is, de különösen a negyedik ötéves terv indítási évére világossá vált, hogy az élőfakészlet fokozását továbbra is szem előtt tartva, elsődleges népgazdasági érdek a korábbi munka eredménye szerint meggyarapodott fatermést maradék nélkül kitermelni; azt az igények szerint jelentkező termékkel feldolgozni és a szükségletek fedezésére forgalomba hozni. A különböző fatermékek iránti társadalmi igény ugyanis mennyiségben és minőségben állandóan emelkedik.

Köztudott, hogy hazánk faellátása csak import útján történő kiegészítéssel oldható meg. Erdőterületeink nagysága és erdeink fafajösszetétele (91⁰/₀-ban lombos erdeink vannak), fenyő-félék esetében nem teszi lehetővé az ön-ellátás biztosítását. Ugyanakkor minden reális alap megvan azon feltétel biz-